

OPINIE

ORATIE COBY VAN DER LINDE

Zwakke globalisering

De huidige geopolitieke verhoudingen laten zien dat landen zich nadrukkelijker dan voorheen vasthouden aan de eigen politieke, economische en sociale inzichten en belangen. Dat heeft negatieve gevolgen voor de EU om olie- en gasstromen naar Europa te brengen. Dat stelt Coby van der Linde bij de aanvaarding van de leerstoel Geopolitiek en Energiemanagement aan de Rijksuniversiteit Groningen op 22 november 2005. Dit is een samenvatting van haar oratie.

“De recente veranderingen in de geopolitieke en geo-economische machtsverhoudingen dwingen ons na te denken over de omstandigheden waaronder in de toekomst olie en gas geproduceerd en verhandeld wordt.

Na de val van de Berlijnse muur, aan het eind van de jaren tachtig, werd in veel Westerse landen uitgegaan van een internationale orde-

Door
Coby van
der Linde

ning waarin het verder internationaliseren of liberaliseren van de internationale economie centraal stond; ook wel bekend als globalisering. De vraag welk geopolitiek model de economische relaties zal structureren, is relevant omdat in de afgelopen jaren de marktordening en het energiebeleid in Nederland en de Europese Unie gebaseerd is op de veronderstelling van voortschrijdende globalisering. Verdergaande globalisering zou de toegang tot olie en gasreserves immers voor Westerse bedrijven vergemakkelijken en de beperkende invloed van overheden in producerende landen verminderen.

Op energiegebied zou globalisering dus kunnen afrekenen met de politieke barrières die de toegang tot grondstoffen, olie en gasreserves en tot aantrekkelijke nieuwe afzetmarkten beperken. Internationale directe investeringen worden in het Westen beschouwd als hét instrument om olie en gas van hun nationaliteit te ontdoen.

De huidige geopolitieke verhoudingen laten zien dat landen, in plaats van zich te onderwerpen aan de enkele receptuur van de economische globalisering, juist nadrukkelijker dan voorheen willen vasthouden

aan het zoeken en vinden van een weg waarin de eigen politieke, economische en sociale inzichten en belangen voorop staan.

De VS maakte namelijk een kapitale misrekening door de nieuwe internationale ordening in de jaren negentig niet te voorzien van een coherente visie op de noodzakelijke mores op politiek, economisch, juridisch en sociaal gebied en in plaats daarvan vooral te vertrouwen op de logica van de markt als bringer van volledige integratie. Na 11 september 2001 veranderde de VS van koers en begon, omwille van de Amerikaanse nationale veiligheid, de mores meer van bovenaf op te leggen.

Er zijn succesvolle autocratische regimes ontstaan, zoals in China, Rusland en andere Aziatische landen die deel kunnen nemen aan de internationale economie, maar wel op eigen voorwaarden waarbij zij de nationale belangen kunnen laten prevaleren. Na 2001 vertrouwen zij de nationale belangen niet meer toe aan de hegemoon van het internationale marktsysteem. Zij vonden een antwoord in wat we nu zwakke globalisering kunnen noemen. Van de beoogde ‘mores volger’ zijn autocratische regimes dus steeds meer een ‘mores zetter’ geworden.

Met de opkomst van China en India in recente jaren is er genoeg momentum ontstaan dat deze en andere landen de eigen voorwaarden voor markttoegang, investeringen en concurrentie kunnen formuleren, zonder afgesloten te worden van grondstoffen, kapitaal en afzetmarkten. Ook de olie- en gasproducerende landen zijn gecharmeerd van zwakke globalisering.

Het perspectief van vrije toegang tot olie- en gasreserves en de rol voor Westerse energiebedrijven en banken bij de ontsluiting van die reserves verandert drastisch als juist

olie en gasproducerende landen zwakke globalisering omarmen en aansluiting vinden bij de benadering van de internationale betrekkingen van China, India en Rusland. Zwakke globalisering maakt namelijk de nationale belangen tot de meetlat van het internationaal handelen en niet de internationale markt, noch de belangen van de hegemoon, de VS.

De olie- en gasproducerende landen willen, in welke geopolitieke omstandigheden dan ook, de economische rentes van olie en gas voor het eigen land veiligstellen. In de afgelopen 20 jaar hebben ze moeten leven met een internationale markt, vooral voor olie, waarin de economische rente vooral werd geïncasseerd door de Westerse consumerende landen. De producerende landen weten zich nu in een betere positie door de toenemende vraag naar hun olie en gas. De olie- en gasproducerende landen, wijzer geworden, zullen alles in het werk stellen om niet overmatig en ongecoördineerd te investeren zodat ze weer in een langdurige rol gedrukt kunnen worden van marginale aanbieder.

Wat is de dan de consequentie voor Europa indien belangrijke consumerende en producerende landen zwakke globalisering omarmen? In vele hoofdsteden in de EU wordt inmiddels een inschatting gemaakt van de consequenties van de geopolitieke veranderingen en de gevolgen daarvan voor het nationale energie- en buitenlandse beleid. De nationale belangen zijn niet synchroon aan de Europese belangen omdat de energiemix in de lidstaten nog steeds van een diverse samenstelling is en de voorzieningszekerheidsrisico's asymmetrisch zijn. Bovendien beschikt het Europese energie- en buitenlandse beleid, door toedoen van diezelfde lidstaten, niet over evenwichtige competenties. De meest verregaande competenties bestaan op het gebied van de interne markt en concurrentie, terwijl op het gebied van voorzieningszekerheid en buitenlands beleid deze competenties zwak ontwikkeld zijn. Het is duidelijk dat in een wereld van zwakke globalisering met het Europese concurrentiebeleid alleen geen strategisch internationaal energiebeleid gevoerd kan worden.

Gezien de constructie van de EU, zal het antwoord op zwakke globalisering niet uit Brussel kunnen komen totdat Brussel met de benodigde politiek-strategische bevoegdheden is uitgerust en door de lidstaten van de juiste marsroute is voorzien. Europa zal zich strategisch moeten heroriënteren op de concurrentie- en reguleringsagenda om de marktsector strategisch te kunnen positioneren in de veranderde internationale omstandigheden. De reguleringsstrategie loopt achter op de markt en de snelle geopolitieke veranderingen. Ironisch genoeg, zal zonder strategische heroriëntatie van de staat op de structurering van deze markten, de concurrentiekracht van het Europese bedrijfsleven verzwakken op internationaal gebied, en de mogelijkheden om olie- en gasstromen naar Europa te brengen verminderen.”

De gehele oratie is te vinden op www.energydelta.nl.

Door het wereldwijd vasthouden aan de nationale belangen, wordt het moeilijker voor de EU om olie- en gasstromen naar Europa te halen. Zoals LNG uit deze fabriek in Qatar.